

توضیحات:

- خلاصه شده در ۲۰ صفحه
- ویژه آزمون آموزش و پرورش
- با قابلیت پرینت

**جزوه خلاصه راهنمای  
معلم در ارزشیابی توصیفی**

برای تهیه بسته کامل سوالات استخدامی راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی با پاسخنامه تشریحی، [اینجا](#) بزنید.

همچنین جهت مشاهده آخرین اخبار استخدامی آموزش و پرورش، [اینجا](#) بزنید.



## جزوه خلاصه راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی

### ارزشیابی توصیفی چیست؟

شیوه ای از ارزشیابی تحصیلی تربیتی است که اطلاعات لازم، معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه جانبه فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری با استفاده از ابزارها و روش های مناسب مانند کارپوشه، آزمونها (با تاکید بر آزمونهای عملکردی) و مشاهدات در طول فرایند یاددهی یادگیری به دست می آید؛ تا براساس آن بازخوردهای توصیفی مورد نیاز برای کمک به یادگیری و یاددهی بهتر در فضای روانی و عاطفی مطلوب برای دانش آموز، معلم و اولیا حاصل آید.

نکته ۱: ارزشیابی دانش آموزان باید به عنوان بخش جدایی ناپذیر فرایند یاددهی یادگیری و نه به عنوان نقطه پایانی آن در نظر گرفته شود.

نکته ۲: هدف غایی ارزشیابی، اصلاح و بهبود فرایند یاددهی یادگیری است و نتایج ارزشیابی ها باید در اصلاح برنامه ها و روش ها مورد استفاده قرار گیرد.

نکته ۳: در ارزشیابی، متناسب با محتوای آموزش و پرورش باید به حیطه دانش ها، نگرشها و مهارتهای دانش آموزان توجه شود.

نکاتی که لازم است در ارزشیابی از سوی معلمان مورد توجه قرار گیرند:

\* استمرار جریان ارزشیابی در طول سال و لزوم برنامه ریزی معلمان برای رفع کاستی های احتمالی در فرایند یادگیری دانش آموزان:

ارزشیابی در زمانهای مشخص انجام نمیشود بلکه معلمان در فرایند یاددهی یادگیری با بهره گیری از ابزارها و روشهای متنوع از کم و کیف پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارزشیابی به عمل می آورند.

\* تعدد و تنوع روش ها و ابزارهای جمع آوری اطلاعات درباره کمیت و کیفیت دانش آموزان

معلمان برای بررسی کم و کیف تحقق اهداف یادگیری در دروس مختلف، صرفا به برگزاری آزمون های کتبی و شفاهی، در زمان های مشخص بسنده نکرده، انواع روش ها و ابزارها، از جمله آزمون های عملکردی، کار پوشه و ... را به خدمت می گیرند.

\* تغییر و تنوع در روش ها و ابزارهای ثبت نتایج ارزشیابی، نحوه قضاوت و اعلام نتایج پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

\* معلمان از ابزارهای متنوعی برای ثبت نتایج ارزشیابی استفاده می کنند.

\* علاوه بر معلم دانش آموز و اولیای وی نیز جز منابع ارائه اطلاعات و قضاوت در این موارد خواهند بود.

\* در فرایند آموزش، دانش آموز همواره بازخوردهای مناسب و به موقع دریافت می کند.

\* به جای اعلام نمرات در مقیاس ۱ تا ۲۰، وضعیت پیشرفت تحصیلی دانش آموز در قالب الفاظ و درجاتی چون: «نیازمند به آموزش و تلاش بیشتر»، «قابل قبول» «خوب» و «خیلی خوب» گزارش می شود.

\* تغییر مرجع تصمیم گیری در خصوص ارتقای تحصیلی دانش آموزان

نکته: در فرایندهای فکری منتهی به تولید پاسخ در ارزشیابی باید علاوه بر پاسخ نهایی، به فرایندی که منجر به تولید پاسخ شده است، نیز توجه کرد.

نظر معلمان در مورد ارتقای تحصیلی دانش آموزان اهمیت بیشتری یافته است و در موارد ضروری شورای مدرسه نیز قضاوت خواهد کرد. بنابراین ضروری است که معلمان از اهداف و انتظارات دروس و نشانه های تحقق آنها آگاهی داشته باشند تا براساس آن بتوانند برای ارتقای دانش آموزان به پایه های بالاتر برنامه ریزیهای لازم را انجام دهند.

### خودارزشیابی چیست؟

در ارزشیابی باید شرایطی فراهم شود که دانش آموز نیز بتواند از یادگیری ها و عملکردهای خود و دیگر دانش آموزان ارزشیابی کند. به این عمل خودارزشیابی می گویند.

### اهداف ارزشیابی توصیفی

۱- اصلاح، بهبود و ارتقای فرایند یاددهی یادگیری در کلاس، مدرسه، مراکز مکمل مدرسه و خارج از آن به ویژه از طریق افزایش تعامل موثر و سازنده بین معلم و دانش آموزان

۲- شناسایی و پرورش استعدادها، توانایی ها و علایق دانش آموزان با تکیه بر استعدادهای برتر هریک از آنان

۳- توجه و کمک به رشد متعادل و همه جانبه شخصیت دانش آموزان

۴- آگاه ساختن دانش آموز و اولیای وی از فرایند پیشرفت تحصیلی تربیتی و جلب مشارکت آنان در بهبود عملکرد دانش آموز

۵- ایجاد زمینه مناسب به منظور تقویت انگیزه یادگیری و پرورش استعدادهای برتر دانش آموزان از جمله خلاقیت و نوآوری و

ایجاد مهارت خود ارزیابی در دانش آموزان

۶- تصمیم‌گیری در مورد ارتقای دانش آموزان به پایه بالاتر با حصول اطمینان از میزان تحقق اهداف آموزشی تربیتی در چارچوب مقررات مربوط.

۷- تولید اطلاعات برای ارزیابی، اصلاح و تقویت برنامه‌ها و روشهای آموزشی تربیتی  
نکته: در ارزشیابی باید با تاکید بر روش حل مسئله زمینه رشد و شکوفایی دانش آموزان را فراهم کرد.

### ویژگیهای ارزشیابی توصیفی

- \* توجه به عنوان ابزاری برای یادگیری
- \* تاکید بر معیارها و ملاک‌های موفقیت در فرایند آموزش
- \* توجه به روند پیشرفت تحصیلی دانش آموز، به جای توجه افراطی به آزمون‌های پایانی
- \* امکان ارزشیابی از شایستگی‌های فرد در ابعاد مختلف به جای تاکید صرف بر اطلاعات و محفوظات او
- \* توجه به اقدامات اصلاحی، جبرانی و تکمیلی در فرایند آموزش
- \* افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی
- \* توجه به تغییر مقیاس سنجش از کمی به کیفی
- \* استفاده از ابزارهای متنوع جهت جمع‌آوری اطلاعات از وضعیت تحصیلی دانش آموز

### نتایج مورد انتظار ارزشیابی توصیفی

- \* بهبود، دوام و پایداری یادگیری
  - \* افزایش علاقه به یادگیری
  - \* ایجاد نگرش مطلوب نسبت به مدرسه
  - \* افزایش بهداشت روانی دانش آموزان (اعتماد به نفس، افزایش روحیه انتقاد پذیری و کاهش اضطراب و غیره)
- نکته:

ارزش و اقتدار نمره و کسب نمرات بالاتر و معدل بهتر، در اغلب اوقات با اضطراب و فشار همراه است. کاهش اهمیت نمره،  
\* حذف اضطراب، فشار و رقابت، می‌تواند شرایط مساعد تری را برای یادگیری دانش آموز و آموزش معلم فراهم سازد.  
\* تعمیق یادگیری از طریق افزایش مشارکت دانش آموزان در فرایند یاددهی یادگیری

\* افزایش فرصت یادگیری از طریق مشارکت والدین در امر یاددهی و یادگیری

\* رشد و توانایی مهارت خودارزیابی

\* رشد مهارت خود اصلاحی و خود تنظیمی

\* افزایش مشارکت دانش آموزان و والدین در فرایند ارزشیابی تحصیلی

آسیب هایی که تحقق اهداف ارزشیابی توصیفی را تهدید می کند

در صورتیکه ارزشیابی توصیفی به خوبی شناخته نشده و ظرایف آن در اجرا مورد ملاحظه قرار نگیرد، آسیب های جدی، نتایج کوتاه مدت و بلند مدت آن را تهدید می کند.

**برخی از این آسیب ها عبارتند از:**

\* محدود شدن روش ها و ابزارهای ارزشیابی از آموخته های دانش آموزان به برگزاری آزمون های مکرر

\* توجه صرف بر بکارگیری انواع ابزارها و غفلت از فضای یادگیری: یکی از ویژگی های ارزشیابی توصیفی استفاده از ابزارهای گوناگون برای جمع آوری اطلاعات است. اما این نکته را هم نباید از نظر دور داشت که ارزشیابی توصیفی را باید در فضای کلاس درس یعنی تعامل معلم دانش آموزان و دانش آموزان با یکدیگر و نحوه ارائه بازخورد جستجو کرد.

\* به کارگیری ابزارها بدون توجه به اهداف و محتوای درس: تعدد ابزارها در ارزشیابی توصیفی به معنی استفاده همزمان آنها نمی باشد. این سخن بدان معناست که در فرایند یاددهی یادگیری انتخاب نوع ابزار باید با توجه به اهداف درس صورت از همه گیرد. به عبارت دیگر اگر اطلاعات جمع آوری شده از طریق ابزاری نتواند معلم و دانش آموز را در بهبود فرایند یاددهی یادگیری یاری دهد، استفاده از آن فایده ای نخواهد داشت.

\* حذف نمره به معنای کاهش مراقبت و نظارت بر یادگیری: این برداشت که «با حذف نمره بساط ارزشیابی از کلاس برچیده میشود» یک درک نادرست از ارزشیابی توصیفی است زیرا که این نوع ارزشیابی مراقبت و نظارت بر یادگیری به جای آنکه در زمانهای خاص (امتحان و...) صورت گیرد در لحظه لحظه فرایند یاددهی یادگیری جریان دارد.

\* عدم ثبت دقیق و مستند اطلاعات و شواهد مربوط به وضعیت پیشرفت تحصیلی دانش آموزان: اجرای دقیق ارزشیابی توصیفی، پاسخگویی نظام آموزشی را به دانش آموزان، اولیای ایشان و جامعه افزایش می دهد؛ به شرط آنکه اطلاعات مربوط به وضعیت

یادگیری دانش آموزان به دقت و صحت ثبت شوند؛ در غیر این صورت، شائبه دخالت نظر آموزگار در ارزشیابی قوت گرفته و این امر منشأ اختلاف ها و پیامدهای نامطلوب می شود.

\* قضاوت در مورد وضعیت پیشرفت تحصیلی دانش آموزان براساس معیارهای متفاوت و ناهمگون: از آنجا که بخشی از اطلاعات مربوط به عملکرد تحصیلی و وضعیت یادگیری دانش آموزان توسط اولیای ایشان به مدرسه ارائه می شود، لازم است دانش آموزان و اولیای ایشان نیز در جریان ملاکهای ارزشیابی از کم و کیف یادگیری دروس مختلف قرار گیرند تا قضاوت در مورد وضعیت پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بر اساس معیارهای یکسان انجام شده و تحت الشعاع برداشت های کلی تصمیم گیرندگان قرار نگیرد.

\* کم توجهی به اهداف اصلی دروس به دلیل کنار گذاشته شدن بارم بندی و نمونه سوالات امتحانی رایج و ...: یکی از اهداف اصلی ارزشیابی توصیفی، کمک به بهبود فرایند یادگیری دانش آموزان است. این امر هنگامی میسر است که آموزگاران اهداف اصلی و پیشنهاد هر یک از دروس پایه ای را که تدریس میکنند، بشناسند تا در صورت مشاهده نقص در یادگیری با طراحی و اجرای فعالیتهای اصلاحی و جبرانی مناسب، امکان تحقق هدف ها را فراهم نمایند.

بنابراین هرگونه ضعف در شناخت هدفهای دروس و یا ضعف در تولید و انتخاب فعالیتهای جبرانی، تهدیدی در سر راه توفیق ارزشیابی است.

\* برچسب زدن به دانش آموزان بر اساس اعلام نتایج ارزشیابی در درجات چهارگانه: کی از ویژگیهای اصلی ارزشیابی توصیفی، نگاه متفاوت آن به ارزشیابی است. بر این اساس، هدف از ارزشیابی، جمع آوری اطلاعاتی است که به آموزگار در تصحیح مسیرهای یادگیری و آموزش خاص هر دانش آموز کمک می کند و امکان توجه لازم و کافی به آموزشهای جبرانی و تکمیلی برای دانش آموزان نیازمند تلاش بیشتر را فراهم می نماید. بنابراین، اعلام وضعیت دانش آموزان در هر یک از درجات چهارگانه (خیلی خوب، خوب، قابل قبول، نیاز به آموزش و تلاش بیشتر) نباید موجب طبقه بندی آنان در گروه های خاص و کنار گذاشته شدن آنها از جریان یادگیری کلاس درس شود.

نکته: اعلام وضعیت دانش آموزان در هر یک از درجات چهارگانه (خیلی خوب، خوب، قابل قبول، نیاز به آموزش و تلاش بیشتر) نباید موجب طبقه بندی آنان در گروه های خاص و کنار گذاشته شدن آنها از جریان یادگیری کلاس درس شود.



## فصل دوم

### تدریس و چگونگی ارزشیابی

از نظر متخصصان برنامه ریزی درسی، عمدتاً عناصر اصلی برنامه درسی را شامل هدف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی می‌دانند.

#### اهداف:

در ارزشیابی توصیفی برای تصمیم‌گیری در خصوص میزان اثربخشی فعالیت‌های یادگیری باید نتایج عملکرد دانش‌آموزان را با اهداف آموزشی مربوطه مقایسه نمود؛ لذا ضروری است که اهداف در قالب نتایج یادگیری بیان شوند تا معلوم شود که دانش‌آموز پس از درگیر شدن در فعالیت‌های یادگیری قادر به انجام چه کاری خواهد بود و دامنه تلاش فکری و عملی او تا چه میزان است و هر یک از یادگیرندگان متناسب با تجربیات، علایق و توانایی‌های خود به چه سطحی از این اهداف دست یافته‌اند.

#### محتوا:

با تغییر رویکرد ارزشیابی، انتخاب و سازماندهی محتوا نیز تغییر خواهد کرد. در این صورت، محتوای آموزشی به جای تأکید بر موضوع، بر مفاهیم و ایده‌های اساسی تأکید خواهد کرد. بنابراین انتظار می‌رود دانش‌آموزان به جای فراگیری موضوعات مستقل و مجزا از یکدیگر، مفاهیم و ایده‌های اصلی و روشهای تفکر در حوزه‌های مختلف یادگیری را بیاموزند.

#### روش تدریس:

در ارزشیابی توصیفی، فرایند ارزشیابی با فرایند تدریس ادغام شده و مرز جدی یا حفاصل میان این دو فرایند از بین رفته است. از اینرو اگر تغییر در روش ارزشیابی توأم با تحول در روش تدریس نباشد، نمی‌توان انتظار داشت اهداف برنامه درسی تحقق یابد.

رویکرد توصیفی در ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان وقتی امکان‌پذیر است که در فرایند یاددهی یادگیری موارد ذیل مورد توجه قرار گیرد:

\* تفاوت‌های فردی (از راه به کارگیری سبک‌های گوناگون یادگیری)

\* بهره‌گیری از منابع متنوع و کارآمد توجه به فرایندهای شناختی و فراشناختی

\* فراهم نمودن فرصت نقد و ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان توسط خود آنان و همسالان شان

\* انعطاف پذیری و تنوع بخشیدن به فرصت های یادگیری

\* مبنی و محور قراردادن نتایج و پیامدهای یادگیری

\* جمع آوری و ثبت اطلاعات

برای ارزشیابی از کم و کیف پیشرفت تحصیلی دانش آموز در فرایند یاددهی یادگیری بایستی اطلاعات مورد نیاز، توسط معلم جمع آوری شود.

از جمله ابزارهای ارزشیابی می توان به مشاهده، آزمون، کارپوشه، پروژه، خودسنجی و همسال سنجی اشاره کرد. بدیهی است روشها و ابزارهای ارزشیابی براساس اهداف آموزشی موردنظر انتخاب و به کار گرفته می شود.

### الف) مشاهده در جمع آوری اطلاعات

از طریق مشاهده، ابزارهای زیر می توانند مورد استفاده قرار بگیرند:

#### ۱- چک لیست

چک لیست عبارت است از مجموعه ای از نشانه ها و شواهد، که به یک انتظار یا انتظارات خاصی مربوط می شوند. معلم بر اساس تشخیص خود، چک لیست ها را برای مواد درسی و اهداف مختلف تهیه و اجرا می کند. چک لیست ها باید ساده و محدود باشند و بهتر است زمانی که دانش آموزان در کلاس، در حال فعالیت های یادگیری هستند، اجرا شود، تا روند پیشرفت آنان را نشان دهد.

#### ۲- مقیاس درجه بندی

یکی دیگر از ابزارهای مورد استفاده در مشاهده، مقیاس درجه بندی است که با آن کیفیت مورد ارزشیابی قرار می گیرد. مقیاس درجه بندی وسیله ای فراهم میکند که به کمک آن میتوان کیفیت کار دانش آموزان یک کلاس یا گروهی از افراد را در ابعاد معینی مورد قضاوت قرار داد. مقیاس درجه بندی، فهرستی از رفتارها یا ویژگی هایی که قرار است مورد ارزشیابی قرار گیرند، تهیه می شود و یک برای تهیه مقیاس کیفی یا مدرج برای هر رفتار تعیین می شود.

\* مقیاس درجه بندی عددی

ساده ترین نوع مقیاس درجه بندی، مقیاس درجه بندی عددی است. مقیاس درجه بندی عددی زمانی قابل استفاده است که ویژگی ها یا کیفیت های مورد ارزشیابی، قابل طبقه بندی در طبقات محدودی باشند و نیز در مورد طبقه ای که هدف هر عدد است، توافق وجود داشته باشد.



\* مقیاس درجه بندی نگاره ای

\* در مقیاس درجه بندی مشاهده ای رفتار فهرستی از رفتارها یا ویژگی های مهم که باید از راه درجه بندی ارزشیابی شوند، تهیه می شود و از مشاهده گر یا معلم خواسته می شود تا رفتار یا رویداد مورد نظر را در مدتی معین و با درجه فراوانی آن مشخص کند.

\* در مقیاس درجه بندی نگاره ای، به جای استفاده از اعداد، از خطوط افقی استفاده می شود. در این مقیاس، از ارزشیاب یا مشاهدهگر خواسته می شود تا داوری خود را درباره کیفیت ویژگی مورد مشاهده در طول یک خط مستقیم با گذاشتن نوعی علامت مشخص کند. در طول خط، مجموعه ای از مقالات، مکانها یا نقاط خاص را مشخص میکنند اما مشاهده گر آزاد است بین این نقاط نیز علامت بگذارد.

### ۳- واقعه نگاری

واقعه نگاری عبارت است از توصیف عینی از رفتار دانش آموز در یک موقعیت خاص و تفسیر آن موقعیت توسط مشاهده کننده ای که آن را ثبت کرده است. گزارش واقعه نگاری باید دارای تاریخ، توصیف واقعی رویداد و تفسیر آن باشد. این ابزار بر خلاف چک لیست ها به صورت منظم مورد استفاده قرار نمیگیرد و عمدتاً رفتارها و فعالیت های خاص دانش آموزان را در بر میگیرد. یکی از اهداف اصلی ارزشیابی توصیفی، کمک به بهبود فرایند یادگیری دانش آموزان است. این امر هنگامی میسر است که آموزگاران اهداف اصلی و پیشنیاز هریک از دروس پایه ای را که تدریس می کنند، بشناسند تا در صورت مشاهده نقص در یادگیری با طراحی و اجرای فعالیت های اصلاحی و جبرانی مناسب، امکان تحقق هدفها را فراهم نمایند.

برای اینکه روش واقعه نگاری بهترین نتیجه را داشته باشد، باید شامل ویژگی های زیر باشد: توصیفی واقعی از رویداد و زمان آن و وضعیت یا شرایط رویداد بیان شود. تفسیر واقعه و اعمال پیشنهادی باید از توصیف رویداد مجزا باشد. هر یک از موارد ثبت رویداد تنها باید شامل یک رفتار باشد. آنچه ثبت می شود باید از لحاظ رشد و تحول دانش آموز یا بازده های یادگیری و هدفهای آموزشی، رویداد مهمی باشد. آن قسمت از ویژگی ها یا حوزه های رفتاری مورد مشاهده و واقعه نگاری قرار گیرد که از طرق دیگر قابل ارزشیابی نباشند.

عوامل موثر بر بهبود مقیاس درجه بندی

۱- سعی کنید ویژگی هایی را که از لحاظ آموزشی مهم هستند، انتخاب کنید.

۲- ویژگیهای مورد ارزشیابی را به گونه ای بیان کنید که مستقیماً قابل مشاهده باشد.

۳- ویژگی های مورد ارزشیابی و درجات روی مقیاس را به روشنی تعریف کنید.

۴- در صورت امکان از دانش آموزان نیز بخواهید تا رفتارهای موردنظر را مشاهده و ارزشیابی کنند.

## ب) آزمون

آزمون ها نیز انواعی دارند که در این بخش، اجمالا معرفی می شوند.

- آزمون های کتبی:

آزمونهای کتبی را میتوان به دو دسته تقسیم کرد:

\* آزمونهای عینی یا بسته پاسخ

شامل آزمونهای چند گزینه ای، جورکردنی و صحیح یا غلط می باشد. در این نوع آزمونها هم سوال و هم جواب، در اختیار آزمون شوندگان قرار می گیرد تا گزینه صحیح را مشخص کنند.

\* سوالات تشریحی

این نوع آزمون ها را می توان به دو دسته گسترده پاسخ و محدود پاسخ تقسیم کرد. در این نوع آزمون، یک یا چند سوال تشریحی به دانش آموزان ارائه و از ایشان خواسته می شود پاسخ سوالات را به صورت های توصیفی، تحلیلی تبیینی و خلاصه نویسی ارائه نمایند

- آزمون های شفاهی:

در این نوع آزمون، معلمان جهت جمع آوری اطلاعات مربوط به پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، به تناسب اهداف و محتوای درس، سوالاتی را به صورت شفاهی می پرسند و به دلیل روبرو بودن پرسشگر و پاسخ دهنده، مشکلات یادگیری دانش آموزان تا حدودی مشخص شده و معلم می تواند به موقع بازخوردهای لازم را به دانش آموزان ارائه دهد.

- آزمون های عملکردی:

آزمون های عملکردی به آن دسته از آزمون هایی گفته میشود که فرایند و نتایج یادگیری دانش آموزان را به طور مستقیم مورد سنجش قرار می دهد. آزمون های عملکردی با دانش و مهارت سر و کار دارند. در این آزمونها موقعیتی فراهم می شود که دانش آموز آنچه را که از مهارت و دانش کسب کرده است از خود بروز دهد و این نوع آزمون ابزار بسیار خوبی برای آگاهی از میزان شناخت و مهارت دانش آموز است.

علاوه بر آن در این نوع آزمون هر نوع فعالیت یا کار خلاقانه دانش آموز که از طریق آن می تواند آنچه را آموخته است به نمایش بگذارد یا بیان کند مورد توجه قرار می گیرد.

انواع آزمون های عملکردی

\* آزمون کتبی عملکردی

در سنجش عملکرد، استفاده از آزمونهای کتبی نیز مفید است. این آزمون عمدتاً بر کاربرد آموخته ها در موقعیتهای عملی یا شبیه سازی شده تاکید دارد اما بین آزمونهای کتبی با آزمونهای کتبی عملکردی تفاوت وجود دارد. در آزمونهای کتبی میزان دستیابی به اهداف حوزه شناختی مورد سنجش قرار میگیرد و لیکن در آزمون کتبی عملکردی عمدتاً بر کاربست دانش و مهارت در موقعیت های عملی یا شبیه سازی شده تاکید میشود. در این گونه آزمونها، یا نتایج پایانی یادگیری ارزشیابی می شود. یا مراحل میانی عملکردی که برای رسیدن به نتایج مطلوب پایانی ضروری است. آزمون کتبی عملکردی می تواند به عنوان وسیله ارزشیابی اطلاعات مقدماتی فرد درباره کاری که انجام خواهد داد مورد استفاده قرار گیرد.

\* آزمون شناسایی

از آزمون های شناسایی به عنوان وسیله ای برای سنجش غیر مستقیم عملکرد نیز می توان استفاده کرد. آزمونهای شناسایی انواع و کاربردهای مختلف دارند. در بعضی مواقع می توان از یادگیرنده خواست تا یک ابزار یا دستگاه را شناسایی یا چگونگی عملکرد آن را توصیف کند. در موقعیت های دیگر می توان یادگیرنده را با مشکلی مواجه ساخت و از او خواست تا ابزارها، وسایل و شیوه های عملی رفع مشکل را شناسایی کند.

\* انجام عملکرد در موقعیت های شبیه سازی شده

در این نوع آزمون از یادگیرنده خواسته می شود تا در یک موقعیت شبیه سازی شده همان اعمالی را انجام دهد که در موقعیتهای واقعی با آنها روبرو می شود. از این روش برای ارزشیابی از توانایی ها و مهارتهای یادگیرندگان در انجام کارهای مختلف (فرایند یادگیری) و نتایج یادگیری نیز می توان سود جست. برای مثال در درس تربیت بدنی، ضربه زدن به یک توپ، انجام حرکات مختلف شنا در بیرون آب و در درس علوم، کار در آزمایشگاه، نمونه هایی از عملکرد در موقعیت های شبیه سازی شده هستند.

\* نمونه کار

در روش نمونه کار که نزدیکترین روش ارزشیابی به عملکرد واقعی است، یادگیرنده در محیط طبیعی ارزشیابی می شود. برای مثال آزمون رانندگی، تهیه کلاژ با استفاده از وسایلی که در اختیار دارد، خواندن یک شعر، اجرای یک نمایش.

## ج) پروژه

یکی از روش‌هایی که فرصت ارزشیابی توصیفی از فرایند و محصول یادگیری دانش‌آموزان را به خوبی فراهم می‌کند پروژه است. اگر فعالیت‌هایی تحت عنوان پروژه که فرصت‌های یادگیری متنوعی برای فراگیران ایجاد می‌کند، به درستی هدایت شوند، از موثرترین شیوه‌ها در سهیم کردن دانش‌آموزان در فرایند آموزش و پایدار کردن آموخته‌های ایشان در حیطه‌های مختلف دانش، مهارت و نگرش می‌باشند زیرا برای آنکه آموخته‌ای در ذهن یادگیرنده ثبت شود، باید آن را در موقعیت‌های مناسب به کار گیرد.

اولویت‌های پروژه‌ای برای دانش‌آموزان فرصت «آموختن برای بکار بستن» فراهم می‌کنند. معمولاً پروژه‌های دانش‌آموزی که هدف‌های برنامه‌درسی را در بر دارد تا حدودی پیچیده‌تر از تکالیف معمولی است و دانش‌آموز می‌تواند آنها را به صورت انفرادی یا گروهی انجام دهد.

عنوان فعالیت‌ها می‌تواند توسط معلم یا دانش‌آموز و یا با همفکری هر دو انتخاب شود. محل انجام فعالیت ممکن است کلاس و یا خارج از کلاس و یا ترکیبی از این دو باشد.

وارد کردن پروژه‌ها در برنامه‌های آموزشی به معلم فرصت می‌دهد تا به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان احترام گذاشته و به آنان فرصت دهد که به حوزه مورد علاقه خود بپردازند و استعدادهايشان را کشف نموده و بروز دهند. هنگامی که دانش‌آموزان به صورت انفرادی یا گروهی پروژه‌های را انجام می‌دهند، انتظار دارند معلم به آنان فرصت دهد تا حاصل کار خود را ارائه دهند. زمانی که دانش‌آموز می‌داند باید پروژه خود را در کلاس و در حضور جمع ارائه کند و در مورد آن توضیح و به پرسش‌های دانش‌آموزان پاسخ دهد، موظف می‌شود از جزئیات کار حتی اگر بخشی از آن با همکاری خانواده یا دیگر افراد انجام شده است مطلع شود.

پروژه دانش‌آموزان چگونه هدایت و ارزشیابی شود:

هنگامی که دانش‌آموزان به طور انفرادی یا گروهی پروژه‌ای را انتخاب می‌کنند، لازم است موارد زیر در نظر گرفته شوند:

۱- دانش‌آموزان از هدف‌ها و حدود انتظارات پروژه آگاه شوند.

۲- والدین دانش‌آموزان در جریان پروژه و هدف‌ها و انتظارات آن قرار گیرند. گزارش کار خود کار خود را مشخص و زمانی را با تایید آموزگار برای ارائه در نظر گیرند.

- ۳- دانش آموزان به طور انفرادی یا گروهی، برنامه اعلام کنند.
- ۴- در زمان مقرر، به دانش آموز یا گروه دانش آموزان فرصت داده شود تا گزارش کامل کار خود را به کلاس ارائه دهند.
- ۵- دانش آموزان بر اساس فهرست انتظارات و با نظر خودشان ارزشیابی شوند.

\* مزایای استفاده از پروژه

- خصلت جستجوگری و کنجکاوی فراگیران برانگیخته میشود.
- مهارت حل مسئله در دانش آموزان پرورش می یابد.
- فرصتهای همکاری مثبت بین افراد در کلاس افزایش می یابد.
- مهارت نقادی و نقدپذیری دانش آموزان افزایش می یابد.
- دانش آموزان با استفاده از استعدادهای خاص خود، یک محصول کیفی تولید می کنند.
- اعتماد به نفس دانش آموزان افزایش می یابد.
- به دانش آموزان فرصت می دهد تا به پرسشهای خود را نظم دهند و برای یافتن پاسخ، برنامه ریزی کنند.

(د) خودارزیابی (خودسنجی)

- خودارزیابی عبارت است از ارزشیابی فرد از عملکرد و فعالیتهای یادگیری خویش به منظور افزایش مراقبت از یادگیری به کار می رود. هدف اساسی از این روش ایجاد احساس مسئولیت بیشتر نسبت به یادگیری است. اگر از دانش آموزان خواسته شود تا خود درباره پاسخ ها و کارهای خویش فکر کنند، کمک موثری به یادگیری آنان خواهد بود.
- از این طریق، آنها قادر خواهند بود تا آنچه را که فرا گرفته اند، ارزشیابی کنند و همچنین به آنان فرصت داده می شود تا خطای استنباط های خود را شخصا اصلاح کنند.
- در انجام خود ارزیابی لازم است به نکات زیر توجه شود:
- آشنایی دانش آموز با اهداف آموزشی کمک به دانش آموزان در تعیین معیارها.
  - کمک به دانش آموزان در تصمیم گیری برای اصلاح کار و تعیین گام بعدی.

- تعیین آنچه که یاد گرفته اند.

- تعیین آنچه که می خواهند یاد بگیرند.

### ه) ارزیابی دیگران (همسالان سنجی)

ارزیابی دیگران عبارت است از ارزشیابی دانش آموز از فعالیتهای یادگیری همسالانش. این نوع ارزشیابی رشد خودآگاهی دانش آموز را به حوزه های دیگر می کشاند زیرا هنگام داوری درباره عملکرد دانش آموز دیگر، توانایی بررسی و تحلیل عملکرد در دانش آموز تقویت می شود.

### و) کارپوشه

کارپوشه مجموعه ای هدف دار و منظم از کار و فعالیت دانش آموزان است که تلاش، کوشش، پیشرفت، رشد دستاوردها و موفقیت های آنها را نشان می دهد. مجموعه ای که دانش آموزان با مطالعه و بررسی آن به یادگیرندگانی پویا و فعال تبدیل می شوند. چنین افرادی در برابر یادگیری و پیشرفت خود مسئولند.

این ابزار در واقع وسیله ای برای نظم بخشیدن و هدفمند کردن اطلاعات جمع آوری شده است. به عبارت دیگر کارپوشه مجموعه ای از کارهای هدفدار یادگیرنده است که به او امکان می دهد تا توانایی های خود را از جهات مختلف به نمایش بگذارد؛ مثلاً کارهایی که در زمان های معین، توسط یادگیرنده به خانه برده شده و یا در مدرسه نگهداری می شود و در اختیار معلم سال بعد قرار می گیرد. در واقع کارپوشه، فرصت شناخت و اصلاح اشتباهات را به یادگیرندگان می دهد.

\* چه چیزهایی را می توان در پوشه نگهداری کرد؟

- خلاصه ای از فعالیت های داخل یا خارج مدرسه مثل گزارش دیدارها، گفتگوها و کارهای هنری و ...

- گزارش کارهای فردی یا گروهی به همراه توضیح جزئیات کار توسط معلم

- اظهارنظرهای فردی دانش آموز در مورد فعالیت ها، تکالیف درسی و تکالیف منزل

- آزمون (کتبی یا پروژه و ... ) اظهارنظرها، مشاهدات و رفتارهای قابل توجه ثبت شده توسط معلمان و اولیا



\* ارزشیابی پیشرفت تحصیلی براساس محتوای کارپوشه:

ارزشیابی از آنچه که در کارپوشه قرار داده شده است با توجه به انتظارات آموزشی مرتبط با هر درس صورت می‌گیرد. لذا آموزگار باید فهرستی از انتظارات آموزشی دروس مورد نظر را در اختیار داشته باشد تا براساس نشانه‌های تحقق هر یک از آنها محتوای کارپوشه را از طریق تبادل نظر با دانش آموز مورد بررسی قرار دهد. در این صورت آموزگار می‌تواند با توجه به اطلاعات مربوط به پیشرفت تحصیلی دانش آموز، بازخوردهای مناسب با سطح عملکرد وی به صورت کتبی و شفاهی به او و والدینش ارائه دهد.

\* بازخورد چیست؟

در جریان آموزش به دانش آموز یا گروهی از دانش آموزان، اولیا و افراد ذینفع دیگر بازخورد داده می‌شود.

\* نکاتی در خصوص بازخوردها

- بازخورد به دانش آموز بر کار و جزئیات آن تمرکز شود، نه بر ویژگیهای وی.
- از هر آنچه که باعث شود دانش آموز خود را با دیگران مقایسه کند، اجتناب شود.
- پیشنهادهایی به دانش آموز داده شود که او را در برداشتن گام بعدی هدایت کند.
- برای اینکه تشویق یک فرد باعث دلسردی دیگران نشود، در صورت نیاز به انجام این کار، به صورت غیر رسمی و در گروه‌های کاری یا به صورت رو در رو با فرد انجام شود.
- به جای آنکه به دانش آموز ان جایزه داده شود، فرهنگ ترغیب برای موفقیت بیشتر در کلاس حاکم شود، به عبارت دیگر کنجکاوی و امید تقویت شود.

نکته: در آزمون‌های مداد کاغذی بنا به نظر معلم در برخی از دروس مانند ریاضی اجرا می‌شود و باید به گونه‌ای طراحی شود، که دانش آموز احساس نگرانی و اضطراب نداشته باشد. اجرای این آزمون‌ها همانند اجرای تکالیف کلاسی است. معلم باید در ارزیابی این آزمون‌ها، به دانش آموزان بازخورد توصیفی ارائه دهد و از دادن هرگونه نمره یا رتبه، بپرهیزد.

\* رهنمودهای ثبت اطلاعات

برخی از روش‌های ثبت و نگهداری اطلاعات مربوط به جریان یادگیری دانش آموزان عبارتند از:

- یادداشت برداری و توصیف مفصل فرایند یادگیری دانش آموز

- تکمیل چک لیست

- جمع آوری و نگهداری مستنداتی از کارهای دانش آموزان (فردی و گروهی)

- تهیه فیلم، عکس و ... از فرایند یادگیری

- یادداشت های همراه با تفسیر در حاشیه نتیجه فعالیت دانش آموزان و آزمون های انجام شده از آنها

نکته: منبع بازخورد تنها معلم نیست و منابع متعدد، جریان بازخورد را با هدف بهبود فرایند یاددهی یادگیری در کلاس به وجود می آورند.

سایر منابع بازخورد: یکی دیگر از منابع بازخورد، بازخورد دانش آموز به خودش است چرا که توانا ساختن دانش آموز برای تصمیم گیری های مسئولانه در زندگی روزمره، یکی از اهداف عمده آموزش است و مشارکت دادن دانش آموز در ارزشیابی، موجب افزایش احساس مسئولیت وی در امر یادگیری می شود.

آشنایی با اهداف آموزشی، دستیابی بر نقاط قوت و ضعف و تعیین معیار برای ارزشیابی همگی مواردی هستند که دانش آموز را در پیدا کردن راه حل برای غلبه بر مشکلات آموزشی کمک میکنند. علاوه بر آن، ترغیب دانش آموزان به ارائه استدلال در مورد خود ارزیابی منجر به توسعه مهارت های تفکر در ایشان می شود.

\* بازخورد:

الف) رسمی یا غیررسمی

بازخورد رسمی: مانند چک لیست ها یا رهنمودها و توصیه هایی که به صورت مکتوب در مورد فعالیتهای دانش آموز ثبت می شوند.

بازخورد غیر رسمی: مانند صحبت های شفاهی معلم در حین کار و فعالیتهای یادگیری و مشورت دانش آموز با معلم

(ب) بازخورد کمی یا توصیفی

در بازخورد کمی وضعیت یادگیری دانش آموز از طریق نمره یا رتبه اعلام می شود، ولی اینگونه بازخورد قادر نیست گزارش مشروح و روشنی درباره وضعیت دانش آموز به ذینفع ارائه دهد؛ یعنی نمی تواند مشخص کند که دانش آموز واقعا چه دانشی را فرا گرفته اند موفق به کسب چه مهارتی شده است، چه فعالیت ها و تکالیف هایی را باید انجام دهد و گام بعدی او چیست. ولی بازخوردهای توصیفی، به دانش آموز این امکان را می دهد که وضعیت کنونی خود را به خوبی بشناسد و فعالیت های مناسب را انجام دهد تا پیشرفت هتری داشته باشد و معلم یز از این طریق می تواند دیدگاه های اصلاحی خود را اعلام و نتایج و تاثیرات آن را پیگیری کند.

(ج) جمعی یا فردی

در بازخورد جمعی، به گروهی از دانش آموزان درباره کار گروهی بازخورد داده می شود و در بازخورد فردی، دانش آموز خاصی مخاطب قرار گرفته و به او بازخورد داده می شود.

(د) تکوینی یا پایانی

در بازخورد تکوینی، در جریان آموزش به دانش آموز یا گروهی از دانش آموزان، اولیا و افراد ذینفع دیگر بازخورد داده می شود. بازخورد در جریان آموزش حاصل تعامل دائم معلم با دانش آموزان است و اطلاعات جمع آوری شده بر انتظارات آموزشی متمرکزند.

در بازخورد پایانی، پس از مدت معینی (معمولا دو یا سه بار در طول سال تحصیلی (به دانش آموز، اولیا و افراد ذینفع دیگر دو یا سه بار در طول سال تحصیلی) به دانش آموز، اولیا و افراد ذینفع دیگر بازخورد ارائه می شود.

\* نکات قابل توجه در ارائه بازخورد به دانش آموزان

- پیوسته باشد. یعنی دانش آموز در حین فرایند یادگیری، بازخورد دریافت کند.
- سودمند باشد. یعنی حاوی اطلاعاتی باشد که دانش آموز را از نوع فعالیتی که باید انجام دهد تا به انتظارات آموزشی دست یابد، آگاه کند.
- منابع بازخورد متنوع باشد (دانش آموز، همسالان، والدین، معلم و...) تا آثار و فعالیت دانش آموز از منظرهای مختلف و متفاوت بررسی شود.

- توصیفی و مثبت باشد. به عبارت دیگر برای دانش آموز، ساده و قابل فهم باشد و او را به یادگیری ترغیب کند، طرح ارزشیابی توصیفی.

الف) نحوه ارائه گزارش پیشرفت تحصیلی

در ارزشیابی توصیفی، گزارش نسبتاً مشروحی از چگونگی پیشرفت تحصیلی دانش آموز ارائه می شود. در این گزارش، اهداف آموزشی تربیتی از ابعاد مختلف مورد عنایت قرار گرفته است تا معلم به رشد همه جانبه دانش آموزان توجه کند.

همچنین برای هر ماده درسی، انتظاراتی منطبق با اهداف برنامه درسی آن تنظیم شده است. آموزگار می بایست در طول سال، شواهد کافی برای داوری در خصوص چگونگی تحقق انتظارات جمع آوری نماید و در نهایت، داوری خود را به همراه توصیه‌های برای اقدامات بعدی در گزارش منعکس کند.

بدیهی است در زمان اعلام نتایج، فقط در مورد اهدافی که در فرایند یاددهی یادگیری مورد توجه بوده اند، گزارش ارائه می شود. داوری معلم در مورد تحقق انتظارات در یک طیف چهار درجه‌ای اعلام می شود که گزینه های آن عبارتند از:

- خیلی خوب - خوب - قابل قبول - نیازمند به آموزش و تلاش بیشتر

ب) تشکیل جلسات گفتگو پیرامون گزارش پیشرفت تحصیلی

این جلسات بر اساس نیاز و بنا بر تشخیص معلم و یا درخواست اولیای دانش آموز، در طول سال، به ویژه پس از ارائه گزارش مکتوب از پیشرفت یادگیری دانش آموزان، تشکیل می شود. در این جلسات، معلم نتایج پیشرفت تحصیلی و اقداماتی را که لازم است در آینده انجام شود، با حضور دانش آموزان و اولیای آنان بررسی می کند.

در این جلسات در مورد شاخص پیشرفت تحصیلی و مسائل احتمالی یادگیری صحبت می شود؛ این امر سبب می شود عوامل و موانع پیشرفت، شناسایی شده و دانش آموز با خودآگاهی بیشتری نسبت به ادامه سیر یادگیری اقدام نماید و والدین نیز با کسب اطلاعات دقیق از وضعیت تحصیلی تربیتی فرزند خود در ایجاد محیط یادگیری مناسب با برنامه ریزی های مدرسه همسو شوند.

اعلام نتایج ارزشیابی به دانش آموزان و اولیای ایشان، چه در قالب گزارش پیشرفت تحصیلی و چه در جلسات گفتگو باید:

- صادقانه و صمیمانه باشد.

- به زبانی ساده و روشن باشد.

- بر تواناییها و توفیقات دانش آموزان متمرکز باشد.
- پیشرفت دانش آموز را در دستیابی به اهداف نشان دهد.
- همراه با توصیه های لازم برای دانش آموز و والدین باشد.

### اقدامات جبرانی ، تکمیلی و اصلاحی

ارزشیابی توصیفی با هدف «بهبود کیفیت فرایند یاددهی یادگیری» انجام می شود، نه با هدف پیدا کردن نقاط ضعف دانش آموزان و گزارش آن! بر این اساس، نتیجه هر مرحله از ارزشیابی به آموزگار، دانش آموز و اولیای وی این توجه را می دهد که چه بخش و یا سطحی از اهداف آموزشی تحقق یافته است و احتمالاً نقایص یادگیری کدام است. نظر به تفاوت‌های فردی دانش آموزان در سرعت و کیفیت یادگیری، هیچ یک از سطوح عملکرد پایان راه یادگیری نیستند و حتی دانش آموزی که در یکی از اهداف آموزشی به سطح «خوب» رسیده است، می تواند با انجام فعالیتهای مناسب، به سطح بالاتر (خیلی خوب) دست یابد.

همچنین یادآور میشود در طراحی و اجرای فعالیتهای تکمیلی، جبرانی و یا اصلاحی یاددهی یادگیری، باید به اهدافی که تحقق آنها اساس و شرط لازم برای تحقق اهداف دیگر است.

سوالات مطرح شده در ارزشیابی باید به گونه‌ای تنظیم شود که رفتار ورودی و هدف‌های اجرایی درس جدید را در بر بگیرد و مشخص کند که آیا شاگردان پیش‌نیاز درس جدید را بطور مطلوب آموخته‌اند یا نه یا از مفاهیم درس جدید چقدر آگاهی دارند.

### ارزشیابی توصیفی در عمل

عناوین مواد درسی و موضوعات پایه اول ابتدایی جهت درج در کارنامه توصیفی ۴۰۰-۹۹

### قرآن

- خواندن (جمع خوانی، روخوانی)
- آموزه های قرآنی (آداب خواندن قرآن، پیام قرآنی، داستانهای قرآنی)

## تربیت بدنی

- آمادگی جسمانی

- حرکات پایه

## فارسی

- مهارت های خواندن (گوش دادن، سخن گفتن، تصویرخوانی، خواندن)

- مهارت های نوشتن (درست نویسی، زیبانویسی، جمله سازی)

## ریاضی

- عدد (شمارش، مفهوم عدد و نماد آن، اعداد تا سه رقمی، مقایسه)

- عملیات روی اعداد (جمع، تفریق)

- هندسه (موقعیت مکانی، اشکال هندسی، تقارن)

- اندازه گیری (طول، زمان، جرم)

- آمار و نمودار (سرشماری و جدول داده ها، نمودار ستونی)

- حل مسئله (راهبردهای حل مسئله)، رسم شکل، الگویابی، حدس و آزمایش، زیر مسئله، الگوسازی و تشخیص اطلاعات نامطلوب (مربع شگفت انگیز، حل مسئله)

## علوم تجربی

- مهارت های فرایندی و روش علمی (زنگ علوم، سالم به من نگاه کن، چه می‌خواهم بسازم، از گذشته تا آینده)

- دنیای زنده، بدن انسان و سلامت (سالم باش، شاداب باش، دنیای جانوران، دنیای گیاهان)

- حرکت و انرژی (دنیای سرد و گرم، از خانه تا مدرسه، آهنربای من)

- زمین و پیرامون آن (زمین خانه پر آب ما، زمین خانه سنگی ما، زمین خانه خاکی ما، در اطراف ما هوا وجود دارد)



- بیان ایده در قالب های مختلف هنری (زیبایی شناسی، ارتباط با طبیعت، آشنایی با میراث فرهنگی، تولید هنری، نقد هنری)
- استفاده مناسب از ابزار

### شایستگی های عمومی

- شایستگی های فردی (رعایت بهداشت و ایمنی، رعایت آموخته های اخلاقی)
- شایستگی های فرهنگی اجتماعی (مسئولیت پذیری، مشارکت در کار گروهی، احترام به ارزشهای ملی و مذهبی)
- شایستگی های یادگیری (توجه به مطالعه و کتابخوانی، تلاش برای یادگیری بیشتر در مکان ها و زمان های مختلف)

## ایران عرضه

### مرجع نمونه سوالات

### آزمون های استخدامی سراسری

### به همراه پاسخنامه تشریحی

خدمات ایران عرضه:

- ارائه اصل سوالات آزمون های استخدامی
- پاسخنامه های تشریحی سوالات
- جزوات و درسنامه های آموزشی

برای تهیه بسته کامل سوالات استخدامی راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی با پاسخنامه تشریحی، [اینجا](#) بزنید.

همچنین جهت مشاهده آخرین اخبار استخدامی آموزش و پرورش، [اینجا](#) بزنید.



@iranarze